

ефективне засвоєння студентами власне біологічних, анатомічних і фізіологічних знань, а й включення цих знань у структуру їх майбутньої професійної діяльності в умовах освітнього закладу.

Література

1. Атанов Г.А. Деятельностный подход в обучении / Г.А. Атанов. – Донецк, 2001. – 180 с.
2. Вербицкий А.А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении / А.А. Вербицкий, Н.А. Бакшаева. – М., 2000. – 200 с.
3. Зимняя И.А. Личностно-деятельностный подход как основа организации образовательного процесса // Воспитать человека. – М., 2002. – С. 150–155.
4. Формирование системного мышления в обучении / под ред. З.А. Решетовой. – М., 2002. – 344 с.
5. Сухорукова Л.Н. Личностно ориентированное обучение биологии в старших классах / Л.Н. Сухорукова. – Ярославль, 1999. – 302 с.
6. Личностно-ориентированное обучение: теории и технологии / под ред. Н.Н. Никитиной. – Ульяновск, 1998. – 103 с.
7. Зеер С.Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование / С.Ф. Зеер. – Екатеринбург, 1998. – 125 с.
8. Проблемы адаптации студентов к условиям вуза / под ред. Л.И. Рувинского. – М., 1980. – 143 с.

МАЛЬНЄВА О.В.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Аналіз наукової літератури засвідчує, що поняття “педагог” розглядається авторами досить об’ємно: як професія; вид професійної діяльності; людина, що реалізується в професії як індивід; особистість, суб’єкт стосовно певної діяльності, самої себе, інших людей, індивідуальність.

Таке розуміння цього поняття дає змогу визначити поняття “образ педагога” як складне когнітивно-емоційне утворення у свідомості людини, що відображає суб’єктивні уявлення про педагога як професіонала в його багатоаспектній природі (як індивіда, особистості, суб’єкта професійної діяльності, індивідуальності). Це утворення має активне начало і виконує різноманітні функції в процесі розвитку професіонала (мотиваційну, ціннісно-цільову, прогностичну, контрольну-коригувальну, регуляторну).

Мета статті – розглянути сутнісні характеристики сучасного педагога.

Кожен образ педагога є індивідуальним і неповторним. Разом з тим будь-який образ містить свою “міру типового”, зумовлену особливостями конкретного історичного періоду. Так, Г. Єльшевська, досліджуючи проблеми портретного образу, зазначає, що “історія так або інакше впливає на образ. Насамперед, це розуміння особистості, героя, властиве конкретній культурі. “Фільтр” тимчасових уявлень ... може трансформувати зміст образу в бік виявлення загального й типового – так уявлення про окрему людину перетворюється на образ сучасника” [1, с. 32]. Інакше кажучи, образ педагога можна розглядати не тільки як суб’єктивне уявлення конкретної людини про педагога, а і як соціально-історичне явище, зумовлене світоглядними, соціальними ідеалами певної епохи.

Аналіз сучасних досліджень і нормативних документів у галузі освіти свідчить про те, що особливості сучасної ситуації розвитку освіти визначили нові вимоги до сучасного педагога. Сьогодні він має створювати в освітньому процесі ситуації розвитку особистості [2]; орієнтуватися на творчу взаємодію з іншими [3]; самостійно й творчо вирішувати професійні завдання, усвідомлювати особистісну

й суспільну значущість педагогічної діяльності й бути готовим відповідати за її результати; постійно саморозвиватися й самовдосконалюватися. В умовах модернізації освіти розширюються сфери професійно-педагогічної діяльності; актуалізуються такі функції педагога, як прогнозування, проектування й організація освітнього процесу і соціокультурного середовища; стають затребуваними комунікативні вміння педагога (уміння вести соціальний діалог, забезпечувати соціальне партнерство). При переході до інформаційного суспільства, що характеризується постійним зростанням обсягу знань, усе більш важливим для педагога стає вміння вести самостійну науково-дослідну роботу. Сьогодні школі потрібен педагог, який здатний вирішувати такі професійні завдання: проектувати, реалізовувати дитиноцентристський освітній процес; організовувати взаємодію з усіма суб'єктами педагогічного процесу; здійснювати рефлексію своєї професійної діяльності і професійного самовдосконалення.

Розглядаючи сутнісні характеристики сучасного педагога, необхідно виділити ті характеристики, які, з одного боку, відображають специфіку сучасної освітньої ситуації, а з іншого – співзвучні з вічними цінностями професії педагога.

Ми підтримуємо думку С. Вершловського про те, що демократичне суспільство не тільки дає освіті змогу реалізувати свій гуманістичний потенціал, а й створює умови для його збагачення, висуваючи на перший план його розвивальну людинотворчу функцію. Тим самим створюється сприятлива обстановка для становлення особистісно орієнтованого педагога. При цьому самі по собі соціальні перетворення не визначають орієнтації педагога. Все залежить від конкретних умов життєдіяльності, установок, породжених моральним вибором [4, с. 5–6].

Ми солідарні з І. Колесниковою в тому, що спосіб буття педагога в професії прямо залежить від його світосприймання й світорозуміння. Вона виділяє три основних способи буття в професії, три різні можливості взаємодії людини зі світом, іншими людьми, собою, три різних змісти побудови педагогічного процесу й педагогічної діяльності – езотеричний, технократичний, гуманітарний. Учена зазначає, що розвиток гуманістичних тенденцій в освіті супроводжується освоєнням способів професійного буття в межах гуманітарної парадигми, де основною професійно-педагогічною цінністю стає певна людина – її внутрішній світ, специфіка індивідуального процесу пізнання. Діяльність педагога, що живе в просторі цієї парадигми, включає таке: відкритість до людей, увагу до кожного суб'єкта педагогічного процесу; діяльний інтерес до людини, прагнення глибше проникнути в закономірності, за якими відбувається розвиток індивідуальності дитини й дорослого; прийняття й прагнення реалізувати ідею ціннісно-сенсової рівності дорослого й дитини, що передбачає установку на взаємозміни, взаємовдосконалення, розвиток міжсуб'єктних зв'язків; варіативне бачення світу, людей, їхніх проблем, здатність вступати в інформаційний резонанс у системі “людина – людина”; особливе ставлення до себе: прагнення розвинути, зберегти на психофізіологічних, соціальних, моральних рівнях себе як особистість, як індивідуальність, не зруйнувати свою сутність; прагнення реалізувати концептуальну модель професійної поведінки, що виявляється в здатності до самостійного осмислення й трактування педагогічних процесів; у доцільності, цілеспрямованості й свободі дій у різних ситуаціях виховання й навчання; в оригінальності вибору й сполученні засобів, форм, прийомів своєї діяльності; в умінні усвідомлено впливати на зміні ситуації, у якій ця діяльність здійснюється [5].

Аналіз підходів до ролі й місця педагога в сучасному суспільстві дає підстави виділити як основні характеристики педагога його ставлення до інших, себе, професійної діяльності на основі діалогічності, творчості і самоосвіти.

В умовах полікультурного суспільства особливого значення набуває ціннісне узгодження позицій, що можливе при діалогічному ставленні до оточення. У педагогічній реальності діалогічність передбачає: особливий тип педагогічних відносин, що ґрунтується на принципах співробітництва, співтворчості, взаємоповаги й взаєморозуміння; специфічну форму педагогічного спілкування, що має за мету не тільки інформаційний зв'язок суб'єктів, а й їхнє духовне єднання, у результаті чого народжується нове знання, перетворюються самі суб'єкти й відносини між ними; особливу форму педагогічної взаємодії, яка спрямована на вирішення проблем (педагогічних, особистісних, пізнавальних й інших), що мають неоднозначне вирішення [6].

В освітньому процесі діалог виступає як “наслідок розвитку вчителя й учня, зближення їхніх цінностей, усвідомлення їхньої особистісної рівноправності, зростання довіри один до одного” [7, с. 127]. Організація педагогічної взаємодії на основі діалогічності стає основою для взаємного збагачення, самопізнання, саморозвитку, слугує найбільш повному розкриттю індивідуального творчого потенціалу дітей і дорослих.

Для сучасного педагога важливо не стільки оволодіти новими формами, засобами, прийомами, скільки знайти свій індивідуальний спосіб застосування, поєднання з урахуванням особливостей конкретних суб'єктів освіти. Сьогодні творчість педагога виявляється у різних напрямках, починаючи від створення сучасних педагогічних технологій, відбору й аналізу змісту до розвитку творчої особистості, яка вмє вирішувати життєві проблеми й робити життєвий вибір моральним шляхом. При цьому дослідники зазначають, що проблема творчого перетворення педагогічної дійсності тісно сполучена з усвідомленням відповідальності кожної людини за розвиток індивідуального творчого потенціалу.

Найважливішим джерелом реалізації творчого потенціалу педагога є розширення сфер його діяльності у зв'язку з інтенсивним розвитком інновацій у сучасній освіті. Включаючись у різноманітні види інноваційної діяльності, педагог починає виконувати принципово нові й соціально значущі ролі: “проектувальника”, “дослідника”, “технолога”, “лідера”, “організатора” тощо. Виконання тієї або іншої ролі істотно змінює позицію педагога в освітньому процесі, визначає його поведінку стосовно інших. Ми згодні з І. Батраковою в тому, що “включення педагога в інноваційні процеси, що відбуваються в освітніх установах, забезпечує становлення його позиції як суб'єкта професійної діяльності, а самі інноваційні процеси виступають джерелом професійного зростання педагога” [8, с. 119].

Аналіз наукової літератури свідчить, що найважливішою характеристикою педагога є освіченість як особлива якість особистості, котра несе образ культури свого часу й свого народу, у якому пріоритетними є загальнолюдські гуманістичні цінності, як внутрішня властивість особистості, що полягає в здатності людини до вирішення життєво важливих проблем, у здатності до творчої активності, до відтворення культурного досвіду поколінь, а не просто адаптації до життя в суспільстві. Особлива роль у розвитку освіченості людини належить освітній діяльності, у процесі якої людина, прилучаючись до культури, змінюється сама, змінює свої відносини з культурою, таким чином стаючи здатною до вирішення все більш складних життєвих завдань.

У процесі освітньої діяльності збагачується творчий потенціал педагога, а результати цієї діяльності об'єктивуються не в новому знарядді праці або культурному винаході, а насамперед у факті становлення цього індивіда як особистості. Подібний підхід до освіти можна розглядати “як розширення можливостей розвитку особистості”, що забезпечує соціокультурну незалежність і самостійність особистості.

Отже, сутнісними характеристиками сучасного педагога є діалогічність, що виявляється в його умінні знаходити шляхи вирішення суперечностей стосовно іншої людини як моральної цінності; творчість, пов'язана з умінням педагога проектувати й реалізовувати освітній процес з урахуванням особливостей його суб'єктів і конкретної ситуації, у якій розгортається цей процес; самоосвіта, що виявляється в умінні педагога здійснювати рефлексію своєї професійної діяльності, безперервні процеси саморозвитку й самовдосконалення. Всі ці характеристики, виражаючи специфіку професійних завдань педагога, мають розглядатися в єдності й тісному взаємозв'язку.

Досліджуючи проблему становлення образу сучасного педагога в студентів, звернулися до вивчення поняття “становлення”. У науковій літературі під становленням розуміється процес, головною рисою якого є те, що існування явища вже почалося, але ще не набуло завершеної форми. Становлення розглядається як одна з істотних характеристик структури процесу розвитку. Воно є закономірним моментом розвитку, процесом, у ході якого виникає щось нове. Говорячи про становлення системи, що сформувалася, підкреслюють, що цей процес відбувається всередині її, але на іншому рівні розвитку. У зв'язку з цим констатуються певні етапи, шаблі становлення.

Психологи Б. Ананьєв, Л. Виготський та інші довели, що процес становлення особистості відбувається на основі особливих внутрішніх закономірностей і під впливом різноманітних факторів зовнішнього середовища. На стадії становлення співвідношення внутрішніх властивостей нового, що формується, і наданих йому зовнішніх впливів має особливий характер, що виражається в тому, що на цьому етапі предмет, явище, система малостійкі, пластичні, легше піддаються зовнішнім впливам, легше їх сприймають і засвоюють, ніж на стадії зрілості. Інакше кажучи, умови, у яких відбувалося становлення предмета, явища або системи, значно впливають на їхню специфіку й визначають особливості їх подальшого розвитку.

Для нас має значення концепція О. Бодальова про формування образу іншої людини як особистості, який вважає, що уявлення про особистість іншого формується завдяки аналізу й узагальненню вражень, які одержуються з різних джерел, а також особистому досвіду спільної діяльності з різними людьми й безпосередньому спілкуванню з ними. Зміст образу іншого багато в чому визначається тим, наскільки сама людина сформована як особистість, як суб'єкт діяльності. У змісті образу виявляється рівень його розвитку як представника певної соціальної спільності, професії, сформованих у нього морально-етичних вимог до людей.

Висновки. Аналіз літератури засвідчує, що становлення образу сучасного педагога в студентів можна розглядати у двох взаємозалежних аспектах. По-перше, як тривалий, суперечливий, безперервний, внутрішньо закономірний процес змін в уявленнях людини про педагога, що відбувається під впливом багатьох факторів: зовнішніх об'єктивних (соціальне середовище, умови системи освіти) і зовнішніх суб'єктивних (середовище різних освітніх установ, родина); внутрішніх об'єктивних (індивідуальні й вікові особливості) і внутрішніх суб'єктивних (досвід взаємодії людини з представниками педагогічної професії, спрямованість інтересів, ціннісних орієнтацій). По-друге, як цілеспрямований процес створення спеціальних умов, що сприяють збагаченню образу сучасного педагога в студентів.

Зміст образу педагога залежить від світоглядних і соціокультурних ідеалів епохи, але фатально не визначається ними. У контексті нашого дослідження розглядається образ сучасного педагога, що є, на нашу думку, актуальною потребою сучасної педагогічної дійсності. Основними характеристиками такого педагога є його здатність на основі діалогу, творчості й безперервної самоосвіти вирішувати сучасні професійні завдання.

Література

1. Ельневская Г.В. Модель и образ: концепция личности в русском и советском живописном портрете / Г.В. Ельневская. – М. : Советский художник, 1986. – 174 с.
2. Пути реализации стратегических целей обновления школы : материалы для разработки документов и проведения эксперимента по модернизации общего образования. – М., 2000.
3. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций : учебное пособие / Ю.В. Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.
4. Учитель: крупным планом. Социально-педагогические проблемы учительской деятельности / под ред. С.Г. Вершловского. – 2-е изд. – СПб., 1994. – 134 с.
5. Колесникова И.А. Педагогическая реальность: опыт межпарадигмальной рефлексии : курс лекций по философии педагогики / И.А. Колесникова. – СПб. : ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001. – 288 с.
6. Столяров Г.Г. Подготовка студентов к педагогическому диалогу : дис... к.п.н. / Г.Г. Столяров. – СПб., 1993. – 202 с.
7. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В.В. Сериков. – М. : Корпорация “Логос”, 1999. – 272 с.
8. Батракова И.С. Изменение профессиональной деятельности учителя современной школы / И.С. Батракова // Модернизация общего образования на рубеже веков : сб. науч. ст. – СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – С. 111–122.

МАРИКІВСЬКА Г.А.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК РАЦІОНАЛЬНОГО ЧИТАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАКЛАДІ

У процесі подальшого розвитку демократичних основ українського суспільства посилюється роль управлінської діяльності, що пронизує всі сфери. У зв'язку із цим сьогодні підвищуються вимоги до керівників усіх посадових рангів, унаслідок чого особлива увага приділяється питанням ефективності та вдосконалення професійної підготовки управлінців – менеджерів, формування у них **мовленнєвої компетентності**, що є критерієм ефективної управлінської діяльності сучасного керівника. А оскільки мовленнєва компетентність – це володіння уміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні і письмі), то одним з найважливіших завдань вищої школи є формування навичок слухання, читання, говоріння, письма.

Проблема мовленнєвої компетентності цікавила багатьох дослідників, серед них: І.В. Варнавська, Ю.М. Жукова, В.Л. Зливков, О.Б. Колодич, О.О. Павленко, А.П. Панфілова, Л.А. Петровська, П.В. Растяжников, В.В. Романова, Є.В. Руденський, В. Сульниченко, С.І. Шевченко та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених цій проблемі, питання, що пов'язані з формуванням мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту, не були предметом спеціальних досліджень.

Мовленнєва діяльність реалізується у таких її видах, як **слухання, говоріння, читання, письмо**. Ці види мовленнєвої діяльності розглядаються як основні у процесі **вербального спілкування** – “складного процесу взаємодії людей, що здійснюється за допомогою мови як системи одиниць і правил оперування ними і вияв-